

УДК 339.13

DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-2-2>**Попко О.В.**

кандидат економічних наук,
доцент кафедри маркетингу
Національного університету
водного господарства та природокористування

Popko Olena

National University of Water and Environmental Engineering

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ ТА МІСЦЕ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

INTERNATIONAL ECONOMIC INTEGRATION AND THE PLACE OF UKRAINE IN INTERNATIONAL INTEGRATION PROCESSES

У статті проаналізовано наявні підходи до трактування категорій «глобалізація» та «міжнародна економічна інтеграція». Підкреслено неоднозначне ставлення до глобалізації в науковій сфері. Проведено ідентифікацію особливостей міжнародних інтеграційних процесів на таких рівнях, як глобальний, національний, рівень фірми. Розглянуто найбільш поширений індекс рівня глобалізації країн світу KOF. Наведено рейтинг України за індексом рівня глобалізації KOF, представлено динаміку зміни індексу за 2012–2017 роки. Розглянуто позитивні сторони та загрози, зумовлені входженням України до світового глобального простору.

Ключові слова: глобалізація, міжнародна економічна інтеграція, індекс рівня глобалізації, міжнародні інтеграційні процеси.

В статье проанализированы существующие подходы к трактовке категорий «глобализация» и «международная экономическая интеграция». Подчеркнуто неоднозначное отношение к глобализации в научной сфере. Проведена идентификация особенностей международных интеграционных процессов на таких уровнях, как глобальный, национальный, уровень фирмы. Рассмотрен наиболее распространенный индекс уровня глобализации стран мира KOF. Приведен рейтинг Украины по индексу уровня глобализации KOF, представлена динамика изменения индекса за 2012–2017 годы. Рассмотрены положительные стороны и угрозы, обусловленные входением Украины в мировое глобальное пространство.

Ключевые слова: глобализация, международная экономическая интеграция, индекс уровня глобализации, международные интеграционные процессы.

The article analyzes the existing approaches to the interpretation of the categories "globalization" and "international economic integration" its influence on the development of national economies and markets has been identified. It has been identified Ukraine's place in global and integration processes. The ambiguous attitude to globalization in the scientific sphere is underlined. The benefits of globalization include the deepening of specialization and the international division of labor; economies of scale; international trade on a mutually beneficial basis; increasing competition; growth of labor productivity as a result of rationalization of production at the global level, the spread of advanced technologies; possibility of mobilization of considerable volumes of financial resources; the availability of innovative means of business and business simplification, and the acceleration of the flow of information flows. The negative aspects of globalization include the ambiguous effects on the country's economic sovereignty; the rapid spread of economic failures and financial crises from some regions of the world to others; unemployment, increase of illegal migration. The identification of the peculiarities of international integration processes at the levels global, national, level of the firm. The most common index of the level of globalization of countries of the world KOF is considered. The rating of Ukraine in accordance with the index of globalization of KOF in terms of its economic, social and political components is presented. The dynamics of index change in 2012–2017. Positive aspects and threats caused by the entry of Ukraine into the global space are considered. The approaches to finding compromise solutions for the development of international economic integration in the future are presented.

Key words: globalization, international economic integration, globalization index, international integration processes.

Постановка проблеми. Розвиток міжнародної економічної взаємодії спостерігається протягом століть. Проте остання хвиля глобалізації, яка визначається як транскордонне переміщення товарів, послуг, фінансових та трудових ресурсів, припадає на 90-ті роки ХХ століття. Вона поширюється на все більшу кількість країн та встановлює якісно нові економічні зв'язки. Трансформація світового простору в єдину зону з характерними ознаками «стирання» кордонів та поглиблення економічних зв'язків вимагає правильного розуміння сутності процесів глобалізації, міжнародної економічної інтеграції та їх основних характеристик, що уможливлуватиме оптимальне формування пріоритетів подальшого економічного розвитку.

Теоретичні та прикладні аспекти проблем глобалізації, дослідження економічної сутності й перспектив розвитку міжнародної інтеграції знайшли своє відображення в наукових працях провідних вітчизняних та зарубіжних учених, таких як С. Айтов, О. Білорус, В. Власов, Д. Вільямсон, А. Гальчинський, Н. Гражевська, Д. Гелбрейт, Б. Губський, В. Іноземцев, М. Делягін, Н. Карасьова, М. Кастельс, В. Ключко, Ю. Кирилов, Е. Кочетов, І. Кириленко, П. Лаудисіна, Д. Лук'яненко, Е. Макгрю, Ю. Макогон, О. Могильний, А. Неклеса, В. Новицький, І. Осадча, Ю. Пархомов, М. Портер, А. Поччаї, Е. Петерсон, Р. Робертсон, В. Сіденко, С. Сіденко, С. Соколенко, Дж. Сорос, А. Уткін, А. Філіпенко, Т. Фрідман, А. Чухно, Ю. Ясковець.

Метою статті є визначення сутності глобалізації та міжнародної економічної інтеграції, виявлення їх впливу на розвиток національних економік та ринків, ідентифікація місця України в міжнародних глобалізаційних та інтеграційних процесах.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Термін «глобалізація» в сучасній економічній літературі є однією з найбільш часто вживаних категорій та використовується для ідентифікації закономірностей світового економічного розвитку. Термін «глобалізація» походить від французького "global", тобто «планетарний», «всеосяжний», та означає всеохоплюючий процес трансформації світового співтовариства у відкриту цілісну систему інформаційно-технологічних, фінансово-економічних, суспільно-політичних, соціально-культурних взаємозв'язків та взаємозалежностей [1].

Фахівець з питань глобалізації Т. Фрідман у своїх працях зазначає, що глобалізація – це інтеграція ринків, націй-держав і технологій, що дає змогу індивідуумам, корпораціям, націям-державам досягати будь-якої точки світу швидше, глибше й дешевше, ніж раніше. Глобалізація має власний набір економічних правил, які базуються на відкритті, дерегуляції та приватизації національних економік задля зміцнення її конкурентоспроможності та збільшення привабливості для іноземного капіталу [19].

На думку професора соціології Каліфорнійського університету М. Кастельса, який спеціалізується в галузі інформаційного суспільства, глобалізація – це постійний процес розвитку капіталістичного способу виробництва, який, долаючи межі часу й простору, наприкінці ХХ століття перетворює світову економіку на глобальну, що має нову інфраструктуру, створювану інформаційними та комунікаційними технологіями [8].

Вітчизняні науковці розглядають глобалізацію за комплексного підходу. Так, у науковій праці провідного вітчизняного економіста П. Саблука «Глобалізація і продовольство»

зазначено, що «на зламі XX – XXI століть світове співтовариство переходить до нової ери глобалізації розвитку», а «світовий досвід другої половини XX століття показує, що ніякі специфічні умови, особливості національного розвитку, кризові стани і внутрішні трансформації не можуть ані відмінити, ані відкласти певною мірою об'єктивних законів глобалізації розвитку» [11].

У монографії Ю. Яковця «Глобалізація і взаємозв'язок цивілізацій» відзначається, що «інтеграційні процеси в світовій економіці досягли такого рівня і тісноти зв'язку між національними економіками, що правильно говорити про глобальну економіку як пріоритетний феномен, який має свої власні закономірності, тенденції, механізми функціонування і розвитку» [16].

Водночас дослідники глобалізації відзначають не лише позитивні, але й негативні сторони процесів глобалізації. Остання часто супроводжується опором з боку національних економік через нерівномірність отриманих переваг, які здебільшого розподіляються на користь більш економічно розвинених країн. У науковій праці «Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність» професор А. Філіпенко відзначає суперечливий діалектичний характер проявів глобалізації, зокрема зближення, співробітництва в умовах глобалізації, який полягає у дедалі більшій інтернаціоналізації світового господарства, відкритості національних економік, поглибленні міжнародного поділу та кооперації праці, з одного боку, та у прагненні до економічної незалежності й зміцнення національних господарств, з іншого боку [14].

О. Могильний у своїй науковій праці «Державне регулювання аграрного виробництва в період трансформації економіки» вказує на сучасні погляди західних дослідників, які застерігають людство стосовно того, що глобалізація все більше розмиває національні кордони й робить структурно неможливим для окремих націй підтримку незалежних або навіть автономних економік, форми правління й соціальної структури [10].

У сучасному світі відзначається заміна індустріального способу виробництва постіндустріальним з перенесенням високих технологій зі сфери матеріального виробництва до сфери інформації, культури, освіти, охорони здоров'я, розвивається сервісна сфера, а також зростають демократизація суспільства та соціальна захищеність населення [7].

Нинішній постіндустріальний етап глобалізації та глобальної інтеграції соціально-економічного розвитку світу, на думку відомого вітчизняного дослідника у галузі глобалі-

тики, геополітики та геоekonomіки О. Білоруса, позначений низкою нових закономірностей, що набувають характеру об'єктивно чинних законів. Зокрема, початок XXI століття вирізнявся суттєвим посиленням дії глобальних чинників розвитку, наростанням впливу силових аспектів глобалізації, поглиблення суперечностей та конфліктів інтересів [5]. З огляду на це О. Білорус пропонує розглядати глобалізацію з двох точок зору: 1) як природне об'єктивне явище; 2) як силовий насильницький процес, що здійснюється в інтересах «глобалізаторів». У своїх наукових працях автор використовує поняття закону глобалізації як одного з головних економічних законів світового розвитку, який передбачає, що країни, котрі не забезпечили власних технологічних проривів глобального характеру, заснованих на глобальних замовленнях та глобальному попиті, втрачатимуть власну світову конкурентоспроможність та незалежність, не будуть рівноправними учасниками світового ринку [4].

О. Білорус наголошує на необхідності пошуку місця України в глобальному світовому економічному просторі, пропонуючи систему принципів національної ідеї, концепцію та систему національних інтересів, що засновані на засадах справедливості держави та добробуту суспільства [3].

Узагальнюючи вищевикладене, до переваг глобалізації можемо віднести:

- поглиблення спеціалізації та міжнародного поділу праці;
- економію на масштабах виробництва;
- міжнародну торгівлю на взаємовигідній основі;
- посилення конкуренції;
- зростання продуктивності праці в результаті раціоналізації виробництва на глобальному рівні, поширення передових технологій;
- можливість мобілізації значних обсягів фінансових ресурсів;
- доступність інноваційних засобів спрощення бізнесу та підприємництва, прискорення руху інформаційних потоків.

До негативних сторін глобалізації належать:

- неоднозначний вплив на економічний суверенітет країни;
- швидке поширення економічних збоїв та фінансових криз з одних регіонів світу в інші;
- безробіття, збільшення нелегальної міграції тощо.

Поняття «глобалізація» тісно пов'язане з іншими економічними категоріями, зокрема поняттям міжнародної економічної інтеграції. В довідникових виданнях міжнародну економічну інтеграцію найбільш часто визначають як якісно новий етап розвитку й форму прояву

інтернаціоналізації господарського життя, що передбачає зближення та взаємне пристосування, переплетення всіх структур національних господарств, нівелювання відмінностей між економічними суб'єктами – представниками різних держав. Водночас у більшості наукових праць бачимо, що відмінною рисою міжнародної економічної інтеграції є відсутність будь-якої форми дискримінації іноземних партнерів в кожній з національних економік. При цьому впорядкованість чи договірні засади процесів інтеграції протиставляються певній стихійності глобалізаційних процесів [15].

У своїх наукових працях А. Бебело та О. Беляєв відзначають, що «інтеграція є широким міждержавним об'єднанням, яке функціонує згідно із спеціальними угодами і має певну організаційну структуру. У рамках такого об'єднання на території країн-учасниць розгортаються визначені види господарської діяльності на особливих пільгових умовах порівняно з іншими країнами» [2, с. 51].

Незважаючи на певні суперечності в тлумаченнях сутності категорій «глобалізація» та «міжнародна економічна інтеграція», можна констатувати, що це різні, але все ж таки тісно пов'язані між собою аспекти єдиного процесу, яким характеризуються особливості сучасного етапу розвитку продуктивних сил. Стосовно тлумачення поняття міжнародної економічної інтеграції, то ми вважаємо за необхідне зупинитись на методологічному підході, який розглядає міжнародну економічну інтеграцію як процес, що базується на пошуку шляхів взаємовигідної співпраці за досягнення максимально можливого синергічного ефекту, оскільки саме на цих засадах, на наш погляд, має відбуватися входження України у світовий економічний простір, визначатися стратегічні орієнтири розвитку національного господарства та його окремих галузей.

Типовою проблемою, з якою стикається країна щодо міжнародної інтеграції у світову економіку, на чому наголошує А. Філіпенко, є невизначеність здобутків та втрат для національного господарства. Глобальна економічна інтеграція дає максимум користі, коли більшість країн залучена в цей процес та здійснює відповідну політику. Якщо якась країна припускається помилки або політика лібералізації здійснюється несвоєчасно, країна отримує миттєву реакцію з боку міжнародних ринків. За такого припущення країни втрачають економічну динаміку, тоді світ загалом повертається до нижчого рівня інтеграції [15, с. 56].

Міжнародна економічна інтеграція класично розглядалась через призму утворення регіональних економічних об'єднань. Проте в остан-

ніх наукових публікаціях зустрічаємо розширене трактування міжнародних інтеграційних процесів, яке включає такі рівні, як глобальний, георегіональний, національний та рівень фірми (ТНК) [15, с. 55; 20, с. 243–263; 16, с. 180–187].

Глобальна інтеграція, на думку А. Філіпенка, безпосередньо пов'язана з диверсифікацією економічної глобалізації, формуванням глобальних мереж, зокрема продуктових, інноваційних, логістичних, регуляторних, що посилює економічну цілісність глобалізаційних процесів, структурну взаємозалежність елементів [15, с. 55]. Національна економічна інтеграція передбачає формування цілісних господарських комплексів, які включають розвиток поділу та кооперації праці між територіями та галузями економіки, впровадження національних грошових одиниць, створення інституційно-економічної інфраструктури [5, с. 57].

Глобалізація на рівні галузі визначається тим, наскільки конкурентоспроможність окремої компанії всередині галузі в цій країні взаємопов'язана з рівнем її конкурентоспроможності в іншій країні. Чим більше глобалізована галузь промисловості, тим більше переваг одержує компанія від внесеної технології, виробничого процесу, фабричної марки [12]. До основних показників глобалізації галузі промисловості С. Соколенко відносить співвідношення обсягів зустрічної торгівлі всередині галузі з обсягом світового виробництва, співвідношення зустрічних інвестицій з усім інвестованим у цю галузь капіталом, пропорції прибутків, що отримали конкуруючі компанії галузі в усіх головних регіонах світу, нарощування концентрації капіталу. Концентрація капіталу приводить до динамічного розвитку міжнаціональних виробничих комплексів, а саме транснаціональних корпорацій (ТНК), відбувається через активізацію та злиття компаній.

Основні функції у світовій економіці належать таким провідним регулюючим інститутам, як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Світова організація торгівлі. До регулюючих інститутів глобальної економіки також належать регіональні банки, інституції ООН (Програма розвитку ООН, Конференція ООН з торгівлі і розвитку), проте вони володіють дещо меншими організаційними та фінансовими ресурсами для того, щоби впливати на економіку в глобальних масштабах. Питаннями сприяння розвитку міжнародної торгівлі, рівноправної взаємовигідної співпраці між державами, напрацювання рекомендацій з функціонування міжнародних економічних відносин при ООН займається орган Генеральної асамблеї ООН, а саме Конференція ООН з торгівлі та розвитку (UNCTAD, ЮНКТАД). ЮНКТАД було створено у 1964 році.

Про зв'язок національних економік із сучасними процесами глобалізації свідчать рейтингові оцінки масштабу інтеграції окремих країн у світовий простір. В наукових доробках щодо кількісного вимірювання процесів глобалізації виокремлюють два принципово відмінних підходи до оцінювання рівня глобалізації, а саме підхід з використанням моноіндексів; підхід з використанням інтегрованих синтетичних індексів.

Моноіндекси встановлюються з огляду на вплив глобалізації на окремі економічні чи фінансові показники. Водночас із початку XXI століття провідні економісти досліджують наявні та розробляють нові синтетичні індикатори глобалізації, намагаючись охарактеризувати цей багатогранний процес з різних аспектів та всебічно кількісно його оцінити [13]. Найбільшого поширення та широкого застосування набули індекс AT Kearney, індекс глобалізації CSGR, Новий індекс глобалізації NGI, GlobalIndex, Маастрихтський індекс глобалізації (MGI), індекс рівня глобалізації країн світу KOF.

Одним з найавторитетніших у світі є індекс рівня глобалізації країн світу за версією KOF (KOF Index of Globalization), який було сформовано у 2002 році при Швейцарському економічному інституті (KOF Swiss Economic Institute) за участі Федерального Швейцарського технологічного інституту (Swiss Federal Institute of Technology). Під час формування комплексного показника автори проекту виходили з того, що глобалізація визначається як процес, що руйнує національні кордони, інтегрує національні економіки, культури, технології та управління, а також виробляє складні відносини та взаємозв'язки, опосередковані через різноманітні потоки, що включають людей, капітали, ідеї тощо [18; 20].

Індекс глобалізації KOF дає змогу ідентифікувати масштаб інтеграції будь-якої країни у світовий простір шляхом оцінювання різних аспектів глобалізації, зведених в єдиний інтегрований показник, та проводити рейтинговий аналіз різних країн. За версією KOF індекс глобалізації у 2007–2015 роках розраховувався за 23 змінними для 207 країн світу, з 2016 року – за 43 змінними для 203 країн світу. Індекс глобалізації за версією KOF розраховується щорічно з 1970 року.

Всі країни, досліджувані в рамках індексу глобалізації, оцінюються за показниками, об'єднаними в три основних групи глобальної інтеграції [56]:

1) економічна глобалізація (обсяг міжнародної торгівлі, рівень міжнародної ділової активності, торговельні потоки, міжнародні інвести-

ції, тарифна політика, обмеження й податки на міжнародну торгівлю тощо);

2) соціальна глобалізація (рівень культурної інтеграції, відсоток іноземного населення, міжнародний туризм, міжнародні особисті контакти, обсяг телефонного трафіку, поштових відправлень, транскордонних грошових переказів, інформаційних потоків, розвиток інформаційно-комунікаційної інфраструктури тощо);

3) політична глобалізація (членство держав в міжнародних організаціях, участь в міжнародних місіях (включаючи місії ООН), ратифікація міжнародних багатосторонніх договорів, кількість посольств та інших іноземних представництв в країні тощо).

За системою KOF із 2016 року розрізняють де-юре та де-факто показники. Де-юре показники відображають торговельні обмеження, контроль за рухом капіталу, інші регуляторні обмеження вільної торгівлі, включаючи торговельні бар'єри, інвестиційні обмеження, обмеження доступу до інтернет-ресурсів, телебачення тощо. Де-факто показники розкривають результати міжнародної торгівлі товарами та послугами, обсягів зарубіжних інвестицій, експорту високих технологій, міграції робочої сили тощо, засвідчують реальну участь країни в процесах глобальної інтеграції [20]. Тоді як де-факто глобалізація вимірює реальні міжнародні потоки, де-юре глобалізація вимірює політику та умови, які полегшують або ускладнюють просування всіх видів потоків [56].

Про зв'язок вітчизняної економіки із сучасними глобальними процесами свідчать дані, наведені в табл. 1, де представлено рейтингові оцінки масштабу інтеграції окремих країн, зокрема України, у світовий простір за системою кількісного та якісного виміру глобалізації KOF.

Графічну інтерпретацію динаміки індексів економічної глобалізації України та провідних країн світу за версією KOF за 2012–2017 роки наведено на рис. 1.

За інтегрованим індексом глобалізації KOF Україна займає середні позиції серед країн, стосовно яких ці показники розраховуються. Згідно з даними проведених досліджень з 2006 року спостерігаємо зростання індексу глобалізації України більш швидкими темпами порівняно з темпами зростання світового індексу глобалізації. Проте за світовим індексом глобалізації KOF Україна протягом 2012–2017 років залишається в п'ятій десятці рейтингу країн світу (у 2012 році вона має 44 позицію в рейтингу, у 2017 році – 45 позицію в рейтингу, у 2018 році – 49 позицію в рейтингу). За рівнем економічної глобалізації спостерігається зниження рейтингу на 2 пп. за останні

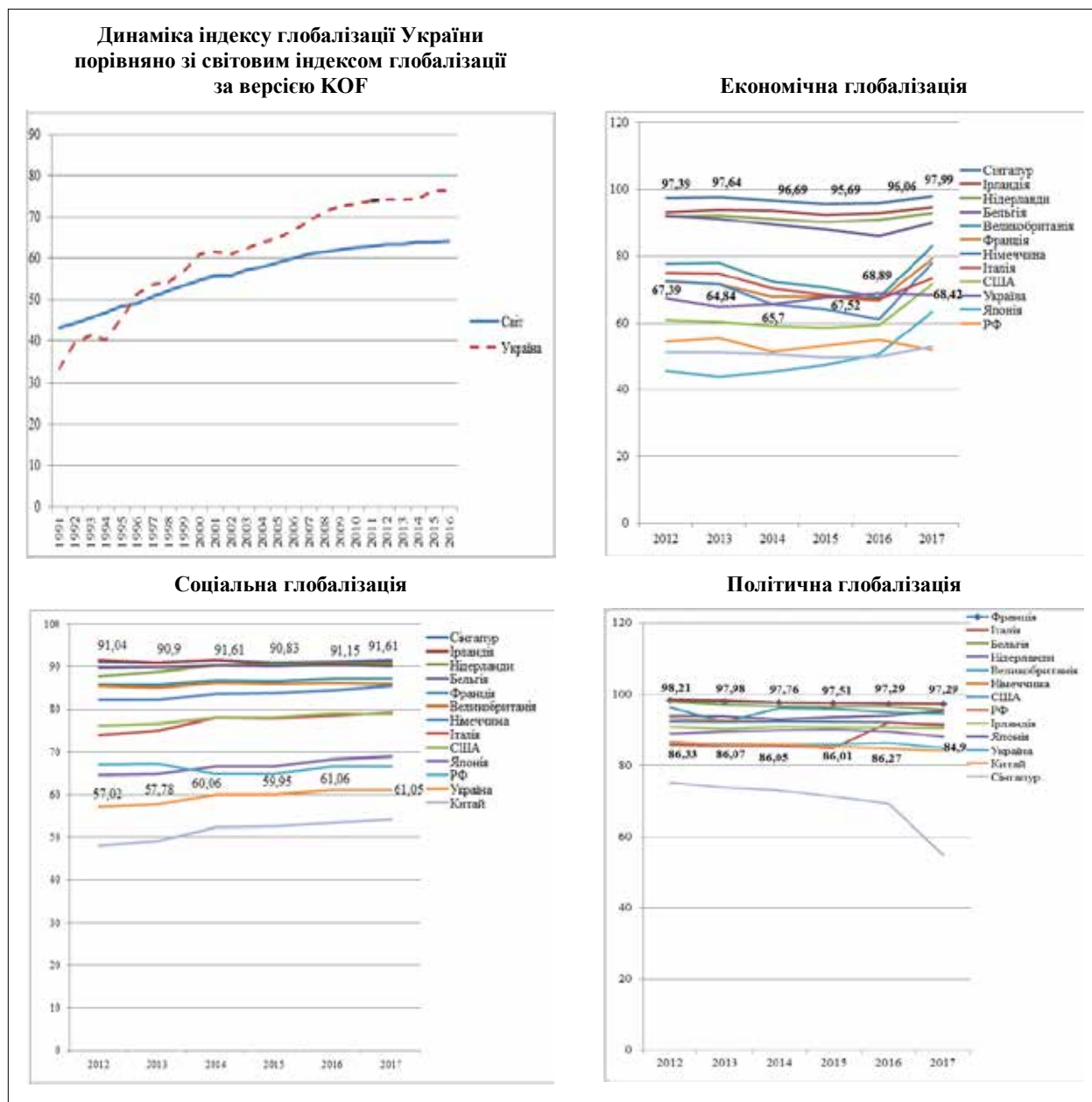

Рис. 1. Динаміка індексів глобалізації України порівняно зі світовим індексом глобалізації та індексами глобалізації провідних країн світу за версією KOF за 2012–2017 роки
Джерело: KOF Swiss Economic Institute [20]

Таблиця 1

Рейтинг України за індексом рівня глобалізації KOF у 2012–2017 роках

Значення показника		2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
Індекс глобалізації	рейтинг	44	47	44	42	41	45
	значення	68,48	67,78	68,85	69,50	70,71	70,24
Економічна глобалізація	рейтинг	61	64	59	56	54	63
	значення	67,39	64,84	65,70	67,52	68,89	68,42
Соціальна глобалізація	рейтинг	69	69	70	69	67	63
	значення	57,02	57,78	60,06	59,95	61,06	61,05
Політична глобалізація	рейтинг	43	42	39	40	41	43
	значення	86,33	86,07	86,05	86,01	86,27	84,90

Джерело: побудовано автором на основі джерела [20]

шість років (у 2012 році вона має 61 позицію в рейтингу, у 2017 році – 63 позицію в рейтингу), за рівнем соціальної глобалізації відзначається зростання рейтингу на 6 пп. (у 2012 році вона має 69 позицію в рейтингу, у 2017 році – 63 позицію в рейтингу), за політичною складовою Україна посідає 39–43 місця в рейтингу.

Надалі формування національної політики України значною мірою буде залежати від міжнародної політики, прийнятих зобов'язань та поточних процесів. Задля підвищення рейтингових оцінок масштабу інтеграції України у світовий простір доцільно наростити обсяги міжнародної торгівлі, підвищуючи рівень міжнародної ділової активності, торговельних потоків, потоків міжнародних інвестицій тощо; підвищити рівень культурної інтеграції, рівень міжнародного туризму, транскордонних грошових переказів, інформаційних потоків тощо; забезпечити членство в провідних міжнародних організаціях, участь в міжнародних місіях, процесах ратифікації міжнародних багатосторонніх договорів тощо.

Сутність сучасних змін в економічних відносинах полягає в переорієнтації відносно замкнутості економіки на відкритість та лібералізацію всіх форм господарської діяльності задля підвищення ефективності зовнішньоекономічних зв'язків, стабілізації товарної структури зовнішньої торгівлі, а також включення національних економік у систему світового господарства. У контексті сучасних світових економічних тенденцій відстоювання країною власних інтересів є можливим лише за умови її членства у впливових міжнародних організаціях або інтегрованих об'єднаннях [11].

Сьогодні Україна є членом більше сорока міжурядових та неурядових міжнародних організацій. За роки незалежності Україна увійшла до складу Міжнародного валютного фонду (МВФ, 1992 рік), Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР, 1992 рік), стала повноправною учасницею Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ, 1995 рік), повноправним членом такої впливової міжнародної регіональної інституції, як Рада Європи (РЄ, 1995 рік) [9, с. 11].

У 2014 році було підписано Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію України з ЄС), яка замінила Угоду про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами і Україною. Такий поступ дає змогу перейти від партнерства й співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції. Політичну частину Угоди про асоціацію України

з ЄС було підписано 21 березня 2014 року, економічну частину – 27 червня 2014 року.

Водночас Україна є членом міжнародної продовольчої та сільськогосподарської організації (ФАО, 2003 рік) та Світової організації торгівлі (СОТ, 2008 рік).

Проте вітчизняні економісти наголошують на тому, що включення України в глобальні та інтеграційні процеси, окрім нових можливостей, має нові ризики й загрози. Для пошуку компромісних рішень з розвитку міжнародної економічної інтеграції в подальшому А. Філіпенко пропонує вжиття таких заходів [15, с. 56]:

1) розвиток інтеграції в тих економічних просторах, які характеризуються меншою конфліктністю та волевиявленням щодо передачі владних повноважень міжнародним інституціям, з акцентуванням уваги більшою мірою на договірно-правових аспектах, ніж на ціннісних; на думку автора, це можуть бути міжнародні угоди в галузі стандартизації, банківської діяльності, оподаткування, міграції робочої сили тощо;

2) забезпечення національного суверенітету та реалізація національних інтересів у глобальному середовищі;

3) інтеграція країн на субглобальному рівні; проте, на думку автора, інтенсивна проліферація регіональних торговельних блоків останнім часом створює певну напруженість у світовій торговельній системі, гальмуючи водночас процеси глобальної економічної інтеграції.

На думку професора Національної академії державного управління при Президенті України Р. Войтович, Україна сьогодні, демонструючи свої бажання надмірної відкритості до включення в різні транснаціональні структури, потребує розроблення ефективних механізмів власного розвитку та функціонування в умовах глобалізації. Принципової необхідності набуває розроблення державної глобалізаційної політики, яка б враховувала співвідношення геостратегічних сил на глобальному просторі й чітко визначала місце та роль України в ньому. При цьому, як зазначає автор, глобалізаційна політика має бути спрямована переважно на реалізацію національних інтересів не шляхом прилаштування до потреб загальнопланетарної системи розвитку, а завдяки можливості задекларувати й відстояти власну національно регламентовану позицію в глобальному світі [6]. Особливо гостро, як вважає Р. Войтович, сьогодні постає проблема відсутності сформованості національної ідентичності, яка перешкоджає державі повною мірою протистояти глобалізаційним викликам з боку інших держав.

Продовжуючи це, П. Купчак у монографії «Харчова промисловість України в умовах

активізації інтеграційних та глобалізаційних процесів» [9], наголошує на необхідності ідентифікації впливу глобалізаційних та інтеграційних процесів на економіку країни загалом з обов'язковим проведенням досліджень на галузевих рівнях з огляду на те, що, з одного боку, сильних конкурентних позицій країни, які були б здатні сприяти загальному економічному розвитку, недостатньо, а з іншого боку, високі конкурентні позиції окремих вітчизняних галузей на міжнародному ринку можуть виступати локомотивами національної конкурентоспроможності.

Висновки з проведеного дослідження.

Включення України в глобальні та інтеграційні процеси, крім нових можливостей, має нові ризики й нові загрози, без урахування яких неможливо сформулювати національну стратегію подальшої інтеграції у світовий економічний простір. Оцінювання реального стану господарського комплексу країни, його окремих галузей та власних можливостей є неодмінною умовою адекватного та своєчасного реагування на ці виклики, переорієнтації вітчизняних товаровиробників на нові міжнародні ринки з нарощенням експорту товарів з доданою вартістю.

Список використаних джерел:

1. Базилевич В. Ринкова економіка: основні поняття і категорії : навчальний посібник. Київ : Знання, 2008. 263 с.
2. Беляев О. Політична економія : навчальний посібник. Київ : Київський національний економічний університет, 2001. 328 с.
3. Білорус О. Глобалізація і безпека розвитку : монографія. Київ : КНЕУ, 2001. 733 с.
4. Білорус О. Глобалізація і національна стратегія України. Київ : Батьківщина, 2001. 300 с.
5. Білорус О. Глобальна неоконвергенція транзитивних, трансформаційних і авангардних соціально-економічних систем. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecte_2015_3_6.
6. Войтович Р. Вплив глобалізації на розвиток сучасного світу. URL: <http://www.vidkryti-ochi.org.ua/2013/06/blog-post.html>.
7. Єщенко П. Сучасна економіка : навчальний посібник. Київ : Вища школа, 2005. 327 с.
8. Кастельс М. Інформаційні технології, глобалізація та соціальний розвиток. Київ : Освіта України, 2011.
9. Купчак П. Харчова промисловість України в умовах активізації інтеграційних та глобалізаційних процесів : монографія. Київ : Рада по вивченню продуктивних сил України, 2009. 152 с.
10. Могильний О. Державне регулювання аграрного виробництва в період трансформації економіки. Київ, 2002. 430 с.
11. Саблук П. Глобалізація і продовольство : монографія. Київ : УААН, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», 2008. 632 с.
12. Соколенко С. Глобалізація і економіка України. Київ : Логос, 1999. 568 с.
13. Стучинська Н. Рівень глобалізації: кількісне обґрунтування якісних трансформацій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. Вип. 10. С. 100–105.
14. Філіпенко А. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність. Київ : Знання, 2000. 174 с.
15. Філіпенко А. Міжнародна економічна інтеграція: сучасний теоретичний дискурс. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2016. Вип. 23 (3). С. 54–61.
16. Яковец Ю. Глобализация и взаимодействие цивилизаций. Москва : Экономика, 2003. 441 с.
17. Jager H., Jerma C. Introduction to International Economics. 2nd edition, London, 2011. 406 p.
18. Dreher A. Does globalization affect growth? Evidence from a new index of globalization. *Applied Economics*. 2006. № 38 (10). P. 1091–1110.
19. Friedman J. Oligopoly Theory. Cambridge. 1989.
20. KOF Index of Globalization. URL: <http://globalization.kof.ethz.ch>.
21. Thompson H. International Economics. Global Market and Competition. 3rd edition. New Jersey-Singapore, 2011. 437 p.